

MEER KLANTEN GEZOCHT DE MARKT VOOR KUNSTDOCENTEN EN ARTISTIEK BEGELEIDERS IN DE AMATEURKUNST

HENK VINKEN EN TEUNIS IJDENS

Kunstdocenten die aan een Centrum voor de Kunsten (CvK) verbonden zijn, werken meer dan voorheen in en voor het reguliere onderwijs. Voor zelfstandige kunstdocenten die buiten een CvK werken, geldt dat niet. Dat komt waarschijnlijk door landelijke en lokale beleidswijzigingen: meer aandacht voor cultuureducatie op de basisschool, minder geld voor buitenschools cursusaanbod. Hoe gaan kunstdocenten en artistiek begeleiders in de amateurkunst om met de veranderingen in hun werkomgeving? Wat ondernemen ze om bij de tijd te blijven? Er is veel behoefte aan ondersteuning, zo blijkt uit onderzoek naar de beroepspraktijk van deze professionals.

VAN BUITENSCHOOLS NAAR BINNENSCHOOLS?

Aan kunstdocenten (en artistiek begeleiders) die dit werk al twee jaar of langer doen is in de LKCA-enquête in juni 2014 gevraagd welke activiteiten ze de laatste twee jaar meer of juist minder zijn gaan doen. Twee derde van hen is werkzaam bij een Centrum voor de Kunsten, meestal in loondienst; een derde is daarbuiten werkzaam, meestal zelfstandig. Degenen die bij een CvK werken, zijn de laatste twee jaar vooral meer voor scholen en met jongere kinderen gaan doen. Dat geldt niet voor de docenten die buiten een CvK werken. Beide groepen hebben hun eigen top vijf van onderwerpen waarmee zij de laatste twee jaar meer aan de slag zijn gegaan, zoals figuur 1 laat zien.

1

TOP VIJF ONDERWERPEN WAAR RESPONDENTEN IN DE LAATSTE TWEE JAREN (VEEL) MEER AAN ZIJN GAAN DOEN, IN %

Activiteiten voor het onderwijs en samen met scholen nemen een toppositie in bij de CvK-docenten. Bij de docenten buiten het CvK staan kortstondige activiteiten en activiteiten op maat boven aan de lijst. Dat zijn onderwerpen die ook, maar iets lager, in de top vijf van CvK-docenten staan. Op de lijst van docenten buiten het CvK staan tevens losse projecten en activiteiten voor mensen met speciale wensen. In de top vijf van docenten buiten het CvK lijken werksituaties die meer flexibiliteit dan voorheen te vragen vaker voor te komen.

ACTIVITEITEN VOOR HET ONDERWIJS NEMEN EEN TOPPOSITIE IN BIJ DE CVK-DOCENTEN.

MEER ONDERNEMERSCHAP

De vraag is hoe docenten omgaan met de veranderingen in de beroepspraktijk en wat hun vooruitzichten zijn. Een grote meerderheid is optimistisch: 72% denkt over een jaar nog met redelijk succes en naar tevredenheid bezig te zijn, 16% denkt van niet. De laatsten noemen een scala van redenen voor hun pessimisme. De hoofdrol daarin spelen bezuinigingen in het algemeen, bezuinigingen op instellingen en geheel wegvallende subsidies, waardoor er minder werk te verwachten is. Slechts een paar respondenten noemen expliciet de eigen kwaliteiten of oriëntaties op ander werk. Zo zegt een enkeling te zullen stoppen zodra hij genoeg als uitvoerend kunstenaar verdient. Een ander zegt nu te veel aan zelfpromotie te moeten doen, wat hij niet bij zichzelf vindt passen. Ook duidelijk minder genoemd is vraaguitval: het afnemen van de behoefte aan wat men te bieden heeft, het afnemen van het aantal leerlingen of het uitblijven van interessante projecten.

Ruim driekwart van degenen die verwachten met redelijk succes aan de slag te kunnen blijven, denkt dat hij of zij daar wel iets voor moeten ondernemen: het gaat niet vanzelf. Zelf actief meer leerlingen werven en bijscholing worden het meest genoemd op de open vraag wat ze er dan aan gaan of moeten doen. Ook zeggen ze het belangrijk te vinden om zich zakelijker en meer als ondernemer op te stellen, door de markt te volgen, nieuwe wegen te zoeken en het aanbod aan te passen aan de vraag. Een ander aandachtspunt is dat ze zich beter willen profileren en aan zelfpromotie willen doen. Duidelijk minder vaak noemen ze aandachtspunten als inhoudelijke verdieping, het inzetten van vakkennis of simpelweg goed werk afleveren en klanten tevreden houden. Meer samenwerken met collega's scoort evenmin hoog. Men wil vooral 'meer van hetzelfde' en denkt niet aan ingrijpende veranderingen in wat men aanbiedt en hoe men dat doet.

De vraag dringt zich op welke ondernemersvaardigheden de docenten en artistiek begeleiders moeten ontwikkelen om de genoemde activiteiten uit te kunnen voeren. Hoewel 57% van hen zichzelf zeker ondernemend vindt, 38% 'enigszins' ondernemend en dus slechts een kleine minderheid naar eigen zeggen niet ondernemend is, wil toch bijna zes op de tien zich bijscholen in de vaardigheden van ondernemerschap. Degenen met en zonder CvK-verbintenis verschillen niet van elkaar in deze wens.

Voortbouwend op het onderzoek *Ondernemendheid in de culturele sector* van Pan-teia (2014) is aan docenten en artistiek begeleiders gevraagd naar activiteiten die gezamenlijk iets zeggen over hoe ondernemend zij zijn.

Inspelen op veranderende wensen van leerlingen of deelnemers, initiatieven nemen om activiteiten beter inzetbaar te maken en steeds op zoek gaan naar nieuwe deelnemers worden in dit verband vaak genoemd. De zes items in figuur 2 vormen samen een enigszins betrouwbare vijfpuntsschaal waarmee de ondernemendheid van kunstdocenten en artistiek begeleiders te meten is, oplopend van zeer zeker niet naar zeer zeker. Docenten en artistiek begeleiders scoren gemiddeld tussen 'neutraal' en 'zeker' qua ondernemendheid. Docenten en begeleiders die bij een CvK werken zijn niet meer of minder ondernemend dan zij die daar niet werken. De mate van ondernemendheid, zoals gemeten aan de hand van deze activiteiten, hangt wel sterk samen met de zelfinschatting: wie van zichzelf vindt dat hij of zij behoorlijk ondernemend is, doet inderdaad ook meer dingen die vaak met ondernemerschap in verband gebracht worden.

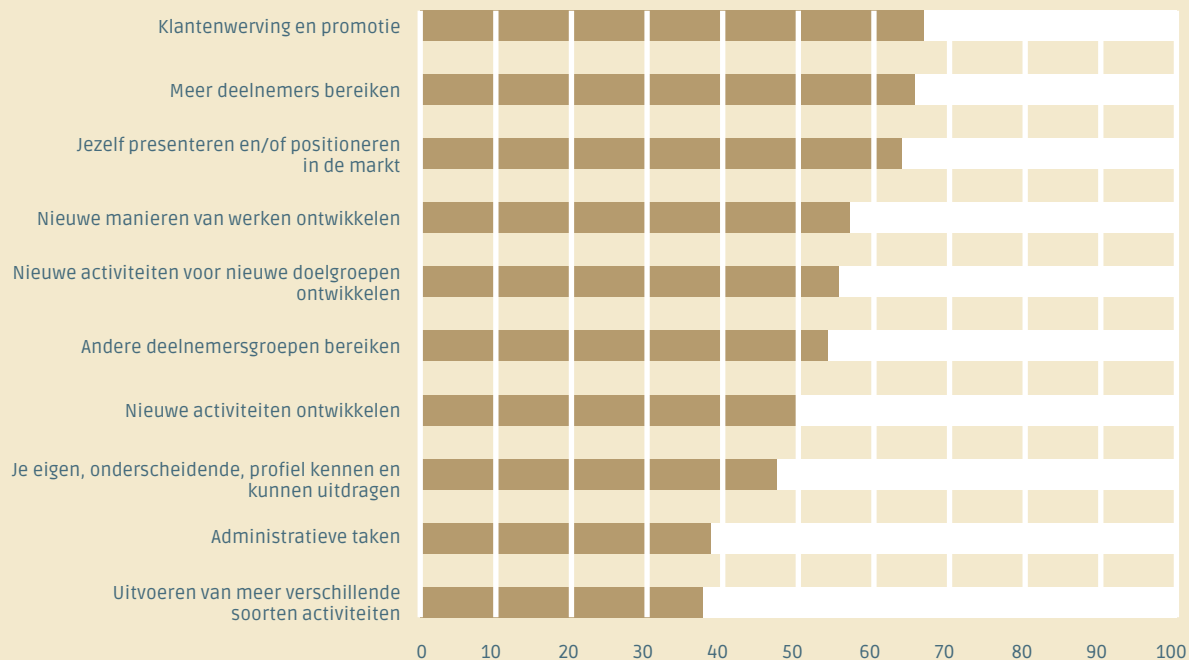
DE RESPONDENTEN
ZEGGEN VOORAL DAT ZE
ZELF ACTIEF MEER
LEERLINGEN MOETEN
ZIEN TE WERVEN

VEEL VRAAG NAAR ONDERSTEUNING

Ondernemend of minder ondernemend, veel docenten en artistiek begeleiders hebben behoefte aan ondersteuning, zoals ook figuur 3 laat zien.

Klantwerving en promotie, jezelf presenteren en positioneren en het bereiken van klanten zijn de topprioriteiten wat betreft de behoefte aan ondersteuning. Van de docenten en artistiek begeleiders die bij een CvK werken zegt 61% behoefte te hebben aan ondersteuning bij het bereiken van andere deelnemersgroepen tegen slechts 40% van degenen die daar nu niet werken of nooit gewerkt hebben: dat is een duidelijk verschil. Ook als het gaat om het ontwikkelen van nieuwe activiteiten voor nieuwe doelgroepen is er een verschil. Andere verschillen in behoeften tussen deze twee groepen zijn niet gevonden.

Van wie zouden docenten en artistiek begeleiders deze ondersteuning willen krijgen? Zijn er instanties die men liever wel of juist niet zou opzoeken? Bij ondersteuning denkt men in het algemeen vooral aan het kunstvakonderwijs, de Centra voor de Kunsten en andere ondernemers of collega's. Respectievelijk 57, 56 en 46 procent zegt hier 'zeker' ondersteuning van te willen. Uitzendbureaus of bemiddelingsbureaus (8%) en het UWV (11%) maar ook vakorganisaties (23%) of de gemeente (25%) worden door weinig of veel minder respondenten gezien als instanties die ondersteuning kunnen bieden. UWV en uitzendbureaus of bemiddelingsbureaus worden door veel respondenten 'zeker niet' als het gaat om ondersteuning (respectievelijk 44% en 42%).

Van de tien onderwerpen in figuur 3 is specifiek nagegaan waar men die ondersteuning zou zoeken. Het voornoemde patroon herhaalt zich, en het wordt zelfs nog sterker uitgesproken. Voor 'klantenwerving en promotie' zou 61% en bij 'nieuwe activiteiten voor nieuwe doelgroepen' 72% van de respondenten zich zeker tot het kunstvakonderwijs wenden. Ook de Centra voor de Kunsten scoren op alle onderwerpen sterk: tussen de 52% (bij 'klantenwerving en promotie') en 66% (bij 'nieuwe activiteiten ontwikkelen') zou hierin steun van deze centra willen. Ook wordt bij alle onderwerpen stevast naar collega's gewezen: tussen de 48% (bij 'klantenwerving en promotie') en 54% (bij 'je eigen onderscheidende profiel kennen en kunnen uitdragen'). Bij geen van de onderwerpen zoekt men steun van de uitzendbranche of het UWV. De meningen over steun van gemeentewege lopen het meest uiteen: tegen ongeveer 30% die zegt 'zeker' steun van gemeenten op de tien onderwerpen te willen, staat 25% die dat 'zeker niet' wil.

Ten slotte is gevraagd welke vorm van ondersteuning de voorkeur zou hebben. Twee derde van de respondenten wil een workshop of masterclass, bijna zes op de tien een cursus in een groep en bijna vier op de tien een cursus die te volgen is via internet. Eveneens bijna vier op de tien willen studiematerialen, boeken en beeldmateriaal. Deze verdeling blijft gelijk als gekeken wordt naar de tien best scorende onderwerpen uit figuur 3.

BIJ ONDERSTEUNING
DENKT MEN VOORAL AAN
HET KUNSTVAKONDERWIJS

CONCLUSIE

Kunstdocenten in de buitenschoolse kunsteducatie en artistiek begeleiders die bij een Centrum voor de Kunsten werken zijn de laatste jaren meer voor scholen en kinderen gaan doen. Dit lijkt veranderende beleidsprioriteiten op landelijk en decentraal niveau te weerspiegelen. Door het programma *Cultuureducatie met kwaliteit in het primair onderwijs*, dat door de rijksoverheid samen met provincies en gemeenten wordt uitgevoerd, gaat veel aandacht uit naar cultuuronderwijs op de basisschool. Gemeenten

stimuleren ook dat Centra voor de Kunsten meer samenwerken met scholen, terwijl de centra minder geld krijgen om buitenschools aanbod te verzorgen. Zo gezien staat het zoeken naar nieuwe doelgroepen in het onderwijs door de centra en hun personeel eerder voor 'meegaan' met landelijk en lokaal overheidsbeleid dan voor ondernemerschap uit eigen beweging.

Ondertussen vinden docenten en artistiek begeleiders zichzelf behoorlijk ondernemend, of ze nu bij een centrum of daarbuiten werkzaam zijn. Beide groepen hebben wel behoefte aan ondersteuning bij promotie, klantenwerving en jezelf presenteren. Zij willen dat vooral het kunstvakonderwijs en de Centra voor de Kunsten hen daarbij helpen, maar ze zoeken ook steun bij collega's. Er is weinig twijfel over wat men doet in zijn vak en hoe men dat doet. Het enige probleem is – volgens veel docenten en begeleiders – dat ze te weinig klanten hebben.